

З. В. КРАСІЛЛОВСЬКА

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕДІАЦІЇ У КРАЇНАХ МИТНОГО СОЮЗУ

Розглянуто досвід застосування медіації у країнах Митного союзу. Зроблено аналіз нормативного-правових актів, що регулюють цю сферу, а також виділено особливості медіації в Республіці Білорусь, Російській Федерації та Республіці Казахстан у результаті порівняльної характеристики.

Ключові слова: медіація, медіатор, медіативна угода, примирення, арбітраж, третейський суд.

The article considers the experience of mediation in the countries of the Customs Union. As a result, comparative performance, the analysis of normative legal acts regulating this area and highlighted features of mediation in the Republic of Belarus, the Russian Federation and Kazakhstan.

Key words: mediation; mediator; the mediation treaty; conciliation; arbitration, the Court of arbitration.

Загальний контекст потужних державно-правових реформ в Україні зумовлює необхідність пошуку інноваційних підходів до розв'язання різноманітних питань, які є однаково значущими як для публічного управління, так і для приватного сектора життєдіяльності суспільства. Саме з цією метою на тлі реформування національного законодавства у сфері державного управління, подолання проявів корупції, здійснення неупередженого правосуддя, вивчення й запозичення прогресивного досвіду медіації з інших правових систем, на нашу думку, є актуальним напрямом наукового пошуку.

Питання запровадження інституту медіації було предметом дослідження багатьох українських і зарубіжних фахівців, зокрема Б. Лєко, Г. Чуйко, М. Костицького, В. Маляренка, Н. Бондаренко-Зелінської, В. Баранова, Ю. Бошицького, Г. Єрмоменко, Є. Носирєвої, Г. Севаст'янова та ін. Однак порівняльного дослідження медіації споріднених із нашою країною держав Митного союзу не було, що надасть можливість визначити та запровадити позитивний досвід у вітчизняну систему законодавства нашої держави.

Метою статті є вивчення досвіду застосування процедури медіації в країнах Митного союзу та визначення позитивних аспектів для подальшої імплементації у правову систему України.

Медіація – це інститут громадянського суспільства, який має досить гнучку процедуру та заснований на згоді сторін.

За минулі три роки у країнах пострадянського простору значно підвищився інтерес до теми медіації з боку фахівців суміжних професій

(юристів, психологів, економістів та ін.), про що свідчить прийняття відповідних профільних законів і формування необхідної організаційної платформи для ефективного застосування цього інструменту (табл.).

Таблиця

Порівняльна таблиця законодавства у сфері медіації країн Митного Союзу

Країна	Назва закону та рік прийняття	Сфера застосування	Сфера незастосування	Строки медіації
1	2	3	4	5
Російська Федерація	"Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)" 27.07.2010 р.	Спори, що виникають з цивільних правовідносин, у т. ч. у зв'язку зі здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, а також з трудових і сімейних правовідносин	Не застосовується до вищезазначених спорів, якщо вони зачіпають або можуть порушити права і законні інтереси третіх осіб, які не беруть участь у процедурі медіації, або публічні інтереси	Не повинні перевищувати 180 днів, за винятком строку проведення процедури медіації після передачі спору на розгляд суду або третейського суду, що не перевищує 60 днів
Республіка Казахстан	"Про медіацію" 28.01.2011 р.	Спори (конфлікти), що виникають з цивільних, трудових, сімейних та інших правовідносин за участю фізичних і (або) юридичних осіб, а також спори, що розглядаються під час кримінального судочинства у справах про злочини невеликої та середньої тяжкості	Не застосовується до спорів (конфліктів), що виникають з цивільних, трудових, сімейних та інших правовідносин за участю фізичних і (або) юридичних осіб, коли однією із сторін є державний орган, а також у кримінальних справах про корупційні злочини та інших злочинах проти інтересів державної служби та державного управління	Не більше 30 календарних днів з дня укладення договору про медіацію. У випадках необхідності за взаємною згодою сторін строк проведення медіації може бути продовжений до 30 календарних днів, але не більше 60 календарних днів у сукупності

Продовження табл.

1	2	3	4	5
Республіка Білорусь	“Про медіацію” 12.07.2013 р.	спори, що виникають з цивільних правовідносин, в тому числі у зв'язку із здійсненням підприємницької та іншої господарської (економічної) діяльності, а також спори, що виникають з трудових і сімейних правовідносин, якщо інше не передбачено законодавчими актами або не впливає із суті відповідних відносин. Дія Закону поширюється також на медіацію, яка проводиться в рамках інших видів судочинства у випадках, передбачених законодавчими актами	Дія Закону не поширюється на відносини, пов'язані зі сприянням суддею примиренню сторін в ході судового розгляду	не може перевищувати 6 місяців з дня укладення угоди про застосування медіації

Практика застосування медіації в Республіці Білорусь почала формуватися з правового експерименту (“пілотного проекту”) розвитку позасудової медіації як способу врегулювання господарських та інших спорів, проведеного за підтримки Вищого господарського суду Республіки Білорусь у період з березня 2011 по червень 2012 р.

У ході пілотного проекту було проведено більше 100 медіацій з різних видів спорів. Медіативні угоди були укладені більш ніж у 50 % випадків, 92 % з них були виконані добровільно. Підсумки проекту довели доцільність законодавчого закріплення медіації в Білорусі [2]. Після чого 24 січня 2014 р. набрав законної сили Закон Республіки Білорусь “Про медіацію”, який

регулює такі питання, як: сфера застосування медіації, вимоги до медіаторів і організацій, що забезпечують проведення медіації, порядок проведення медіації тощо. Так, медіація застосовується до спорів, що виникають з цивільних правовідносин, у тому числі у зв'язку зі здійсненням підприємницької та іншої господарської (економічної) діяльності, а також спорів, що виникають з трудових і сімейних правовідносин, якщо інше не передбачено законодавчими актами або не впливає із суті відповідних відносин. Дія Закону поширюється також на медіацію, яка проводиться в рамках інших видів судочинства у випадках, передбачених законодавчими актами. Закон надає сторонам право застосувати процедуру медіації як до звернення до суду, а також на будь-якій стадії судового розгляду [3]. Крім того, статтею 156 Господарсько-процесуального кодексу Республіки Білорусь передбачена можливість медіації на стадії виконавчого провадження [1]. Гарантується можливість примусового виконання медіативних угод, які відповідають процесуальному законодавству Республіки Білорусь.

Білоруське законодавство встановлює, що медіатором може бути фізична особа, яка має вищу юридичну або іншу вищу освіту, пройшла підготовку у сфері медіації в порядку, що встановлюється Міністерством юстиції Республіки Білорусь, або має досвід роботи примирителя відповідно до процесуального законодавства, і яка отримала свідоцтво медіатора, що видається Міністерством юстиції Республіки Білорусь на підставі рішення Кваліфікаційної комісії з питань медіації. Державним службовцям заборонено займатися процедурою медіацією.

Передбачається ведення Реєстру медіаторів та Реєстру організацій, що забезпечують проведення медіації. До Реєстру медіаторів включаються тільки особи, які мають свідоцтво медіатора, що видається Міністерством юстиції. Особа, яка не включена до Реєстру, не вважається медіатором, а медіативні угоди, укладені з її участю, не підлягають примусовому виконанню.

Порядок проведення медіації визначається Правилами проведення медіації, затвердженими постановою Ради Міністрів № 1150 від 28 грудня 2013 р. Правила детально регламентують права та обов'язки медіатора і сторін медіації, а також поетапно закріплюють порядок проведення медіації, починаючи з підготовки до проведення медіації та вступного слова медіатора до підготовки медіативної угоди та її виконання [2].

Термін проведення медіації не може перевищувати шести місяців з дня укладення угоди про застосування медіації (ч. 4 ст. 13 Закону).

Норми поведінки медіатора як у відносинах зі сторонами конфлікту, так і з іншими медіаторами регламентують Правила етики медіатора. Дія правил вимагає неухильного їх виконання і поза процедурою медіації. Якщо протягом року Правила порушуються двічі, то наслідком є припинення дії свідоцтва медіатора і відповідно до Закону "Про медіацію" позбавлення порушника права займатися діяльністю медіатора.

У Російській Федерації, згідно з Федеральним Законом від 27.07.2010 р. № 193-ФЗ "Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)", залучаючи медіатора, можна врегулювати спори, що виникають з цивільних правовідносин, в тому числі у зв'язку із здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, а також з трудових і сімейних правовідносин. При цьому у ст. 1 Закону зазначено, що процедура медіації не застосовується до вищезазначених спорів, якщо вони зачіпають або можуть порушити права і законні інтереси третіх осіб, які не беруть участь у процедурі медіації або публічні інтереси [4].

Російське законодавство також передбачає застосування процедури медіації при виникненні спору як до звернення до суду загальної юрисдикції або третейського суду, так і після початку судового або третейського розгляду. У разі ж, якщо сторони уклали угоду про застосування процедури медіації та протягом обумовленого для її проведення терміну зобов'язалися не звертатися до суду або третейського суду для вирішення спору, суд або третейський суд визнає силу цього зобов'язання (ч.1 ст. 4).

Статтею 13 Закону встановлено 60-денний термін проведення і завершення процедури медіації. У виняткових випадках термін може бути збільшений за домовленістю сторін та за згодою медіатора (за винятком медіації після звернення до суду) до 180 днів.

Відповідно до ч. 5 ст. 15 Закону, медіаторами не можуть бути особи, які займають державні посади Російської Федерації, державні посади суб'єктів Російської Федерації, посади державної цивільної служби, посади муніципальної служби, якщо інше не передбачено федеральними законами.

Медіативна діяльність, відповідно до Закону, не є підприємницькою діяльністю. На відмінну від Республіки Білорусь, у Російській Федерації діяльність медіатора може здійснюватися як на професійній, так і на непрофесійній основі.

На непрофесійній здійснювати діяльність медіатора основі можуть особи, які досягли 18-річного віку, мають повну дієздатність і не мають судимості. На професійній основі – особи, які досягли віку двадцяти п'яти років, мають вищу професійну освіту та пройшли курс навчання за програмою підготовки медіаторів (ч.1 ст.16). Тільки медіатори, що здійснюють діяльність на професійній основі, можуть бути залучені до проведення процедури медіації, здійснюваної після звернення до суду (ч. 3 ст. 16).

У Республіці Казахстан питання медіації закріплене в Законі Республіки Казахстан від 28.01.2011 р. № 401-IV "Про медіацію", який набрав законної сили 5 серпня 2011 р. На період до 2020 р. розроблено державну політику у сфері медіації.

Згідно із цим Законом, сферою застосування медіації є спори (конфлікти), що виникають з цивільних, трудових, сімейних та інших правовідносин за участю фізичних і (або) юридичних осіб, а також спори, що

розглядаються в ході кримінального судочинства у справах про злочини невеликої та середньої тяжкості. Однак процедура медіації не застосовується до спорів (конфліктів), що виникають з цивільних, трудових, сімейних та інших правовідносин за участю фізичних і (або) юридичних осіб, коли однією зі сторін є державний орган, а також у кримінальних справах про корупційні злочини та інших злочинах проти інтересів державної служби та державного управління.

Медіація може бути застосована як до звернення до суду, так і після початку судового розгляду.

Медіатором може бути незалежна, неупереджена, не зацікавлена в результатах справи фізична особа, вибрана за взаємною згодою сторін медіації, включена до реєстру медіаторів і яка дала згоду на виконання функцій медіатора.

Діяльність медіатора не є підприємницькою діяльністю та може здійснюватися як на професійній, так і на непрофесійній основі, що є подібним до норм Російської Федерації. Однак непрофесійними медіаторами можуть особи, які досягли 40 років і перебувають у реєстрі непрофесійних медіаторів. Здійснювати діяльність медіатора на професійній основі можуть особи, які мають вищу освіту, досягли двадцятип'ятирічного віку та мають документ (сертифікат), що підтверджує проходження навчання за програмою підготовки медіаторів, який затверджується в порядку, встановленому Урядом Республіки Казахстан, і які перебувають у реєстрі професійних медіаторів. Державним службовцям заборонено займатися діяльністю медіатора.

Постановою Уряду Республіки Казахстан від 3 липня 2011 № 770 затверджено такі освітні програми в галузі професійної медіації: “Загальний курс медіації” – 48 год.; “Спеціалізований курс медіації” – 50 год.; “Курс підготовки тренерів медіаторів” – 32 год.

Освоєння Загального курсу медіації дає право займатися медіацією на професійній основі. Випускник Спеціалізованого курсу медіації може працювати медіатором широкого профілю. Нарешті, медіатор, який опанував всі три ступені, включаючи “Курс підготовки тренерів-медіаторів”, може викладати як тренер медіації.

Медіація при врегулюванні спорів, що виникають з цивільних, трудових, сімейних та інших правовідносин за участю фізичних і (або) юридичних осіб, повинна бути завершена не пізніше тридцяти календарних днів з дня укладення договору про медіацію. У випадках необхідності за взаємною згодою сторін термін проведення медіації може бути продовжений до тридцяти календарних днів, але не більше шістдесяти календарних днів у сукупності.

Росія і Казахстан прийняли закони про медіацію майже одночасно, що свідчить про синхронність соціально-економічних процесів, які відбуваються у цих державах.

Ураховуючи вищевикладене, бачимо, що у країнах Митного Союзу законодавство у сфері медіації здебільшого схоже: задекларовані принципи взаємного волевиявлення сторін, добровільності, конфіденційності, співпраці та рівноправності сторін, неупередженості та незалежності медіатора. Відсутні законодавчо закріплені категорії справ, за якими проведення процедури примирення є обов'язковим. Суд не має права зобов'язати сторони застосувати медіацію, а також залучити медіатора і (або) представників сторін як свідків за фактами, які їм стали відомі у зв'язку з їх участю в медіації тощо. Однак на відмінну від законодавства Білорусії і Казахстану, російський закон не передбачає застосування медіації в кримінальному праві, хоча в багатьох зарубіжних країнах медіація зарекомендувала себе як ефективний метод у роботі з особами, що притягуються до кримінальної відповідальності.

Підкреслимо, що головною рисою правового регулювання медіації у країнах Митного союзу є надмірна її юридикація, тобто регулювання законом тих питань, які, виходячи із природи медіації, мають визначатися автономією волі сторін, медіатором або організацією, яка надає послуги з проведення цієї процедури. На нашу думку, обмежувати строки врегулювання спору рамками закону неправильно. За загальним правилом, при позасудовому посередництві сторони самі вирішують, скільки часу їм потрібно. Практика знає випадки врегулювання конфліктів навіть протягом декількох років.

Також не варто в законі закріплювати в імперативному порядку зміст правил проведення процедури медіації, оскільки це втручання держави в приватно-правові відносини. Ці питання мають залишитися на розгляд організацій, які надають послуги з проведення цієї процедури.

Слід пам'ятати, що основна мета і функція законодавства у сфері альтернативного врегулювання спорів (АВС) – підтримка більш активного розвитку (застосування) способів АВС і тим самим, реалізація закладених у них важливих соціальних цілей. Це відбувається за рахунок створення правових умов (заходів і гарантій) для більш ефективної реалізації основоположних принципів АВС.

Ураховуючи те, що на сьогодні інститут медіації в Україні залишається на початковому етапі свого становлення, вважаємо, що врахування досвіду сусідніх країн – членів Митного союзу, які вже мають інституціоналізацію та певну практику застосування медіації у своїх правових системах, буде доречним і необхідним й для нашої держави.

Література:

1. Господарсько-процесуальний кодекс Республіки Білорусь [Електронне джерело]. – Режим доступу : <http://etalonline.by>.
2. Медіація в Беларусі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mediacia.by>.

3. Про медіацію : Закон Республіки Білорусь від 12 липня 2013 р. [Електронне джерело]. – Режим доступу : <http://www.mediacia.by>.

4. Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації) : Федеральний Закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.gov.ru>.

5. Про медіацію : Закон Республіки Казахстан від 28.01.2011 р. № 401–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elmediacia.kz>.

Надійшла до редколегії 17.10.2014 р.

УДК 351.82:65.015.07

Є. І. ФЕДОРУК

ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК РУШІЙНА СИЛА ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА УСПІХУ В ЛОГІСТИЦІ

Висвітлено нові погляди на проблему компетентності та компетенцій лідера у сфері логістики; конкретизовано ключові аспекти компетенцій; проаналізовано вплив лідера на внутрішні взаємовідносини у структурних одиницях логістики, як державного так і приватного сектору.

Ключові слова: лідер, компетенція, компетентний лідер, відносини, повноваження, державний сектор логістики, приватний сектор логістики.

Article deals new perspectives on the problem concerning with competence and leadership competences in logistics, elaborated key aspects of competence, analyzed the role of the leader in relationships in the structural units of logistics, in public and private sector.

Key words: leader, competence, competent leader, relationships, powers, public sector of logistics, private sector of logistics.

Наукові розробки стосовно ролі лідера в логістиці, а також вивчення поняття “лідер” направлені на пошук раціональних рішень щодо ідентифікації лідерів серед величезної кількості робочого персоналу; виховання лідера та прищеплення йому необхідних навичок і здібностей, а саме розробка компетенцій лідера в логістиці.

Ці питання досліджують такі відомі в науковому просторі вчені та дослідники, як Д. Бауерсокс, Д. Бейд, Д. Джонсон, Дж. Есінджер, Д. Клос, Є. Крикавський, І. Котляров, К. Молчанова, М. Окландер, В. Смирчинський, І. Смирнова, Т. Шарчук.

Метою статті є чітке визначення понять “лідер” і “компетентний лідер”, роль лідера в логістиці; вплив лідера та його внутрішні взаємовідносини в